

Haastemiehien kokemat ajalliset muutokset tiedoksiannoissa ja tiedoksiantojen tulevaisuus

Tuulia Hyytiäinen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2019,
Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
Oikeustradenomi

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

JAMK University of Applied Sciences

Tekijä(t) Hyttiäinen, Tuulia	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä toukokuu 2019
	Sivumäärä 37	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Haastemien kokemat ajalliset muutokset tiedoksiannoissa ja tiedoksiantojen tulevaisuus		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Hannu Juntunen		
Toimeksiantaja(t) -		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata millaisia mahdollisia ajallisia muutoksia haastemien kokevat heidän toimittamisessaan tiedoksiannoissa. Opinnäytetyössä ollaan kiinnostuneita myös siitä, kuinka mahdollisena haastemien kokevat tiedoksiantojen sähköistymisen lähitulevaisuudessa. Tämä onkin melko ajankohtainen aihepiiri, sillä sähköistymisen yleistyessä henkilökohtaisesti toimitettava haastetiedoksianto alkaa olla jo melko vanhanaikainen tiedotustapa.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena teemahaastattelujen avulla. Tutkimusongelman ratkaisemiseksi työssä haastateltiin kolmea Keski-Suomen kärjäoikeuden alaisena työskentelevää haastemiestä kevään 2018 aikana. Tutkimusaineisto litteroitiin tekstimuotoon analyysia varten. Haastatteluista saatuja tuloksia analysoitiin koodaamalla eli litteroiduista aineistosta eroteltiin ne asiat, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin.</p> <p>Tutkimuksen tuloksista selvisi, että suurimmat vaikuttavimmat tekijät haastemiesten toimittamiin tiedoksiantoihin olivat vuoden 1993 alioikeusuudistus, matkapuhelien yleistyminen ja kärjäoikeuksien yhdistyminen vuonna 2010. Lähitulevaisuudessa tiedoksiantojen muuttuminen täysin sähköiseksi koettiin haastemiesten keskuudessa melko mahdottomana. Heidän näkemyksensä mukaan haastemien tulevat toimittamaan tiedoksiantoja vielä viiden vuoden päästäkin.</p> <p>Tutkimus auttoi ymmärtämään haastemiesten kokemaa muutosta työssään ja sitä, kuinka haastemien kokevat näiden muutosten vaikuttaneen konkreettisesti heidän tiedoksiantoihin. Tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että haastemien ovat edelleen tärkeä osa ihmisten oikeusturvaa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Tiedoksianto, haastemies, kärjäoikeus, alioikeusuudistus		

Author(s) Hyytiäinen, Tuulia	Type of publication Bachelor's thesis	Date May 2019
	Number of pages 37	Language of publication: Finnish
		Permission for web publication: X
Title of publication Title The bailiffs' experienced timely changes in notice of enforcements and its future views		
Business Administration Business Administration		
Supervisor(s) Juntunen, Hannu		
Assigned by -		
Abstract <p>The purpose of this study is to search how notice of enforcements have changed and how bailiffs have experienced these changes. In addition, bailiffs' views about notice of enforcements' future is searched. The spread of digitalization has made personally delivered notice of enforcement an old-fashioned way to contact people and therefore, this work also clarifies whether the interviewed bailiffs believe that service procedure is going to be digitalized in the future.</p> <p>This research was carried out as a qualitative research where interviews were done through as a theme interviews during spring 2018. The Interviews were transcribed into text format for the analysis. To solve the research question three bailiffs working in Central Finland District Court were interviewed. Results from interviews were coded and therefore, answers for the research questions were separated from transcribed data</p> <p>The results concluded that the most significantly affecting factors to notice of enforcement delivered by bailiffs were court procedural reform of 1993, mobile phones and fusion of district courts in 2010. In addition, the near future of notice of enforcements was experienced quite constant but they also see the possibility of completely electronic delivery of notice of enforcement in near future. The interviewed bailiffs believed to deliver notice of enforcement still after five years.</p> <p>This research helps to understand the possible changes bailiffs have been experiencing in their work and how the changes have affected to the substantial process of notice of enforcement. Based on these gathered results, it can be concluded that bailiffs have still an important part of people's legal protection.</p>		
Keywords (subjects) Service procedure, bailiff, procedural reform		
Miscellaneous Confidential information must be marked clearly stating which appendixes are confidential and what the confidentiality is based on and how long the period of secrecy is. For example: Appendixes 1, 4 and 7 are confidential and they have been removed from the public thesis. Grounds for secrecy: Act on the Openness of Government Activities 621/1999, Section 24, 17: business or professional secret. Period of secrecy is five years and it ends 18.5.2022.		

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Tutkimusasetelma	5
2.1	Tutkimusmenetelmä ja –kysymykset	5
2.2	Aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät.....	6
2.3	Tutkimuksen luotettavuus.....	8
3	Historia	10
3.1	Tuomioistuimen syntyminen.....	10
3.2	Tiedoksiannon historia	11
3.3	Alioikeusuudistus.....	11
3.4	Tiedoksiannot alioikeusuudistuksen jälkeen.....	12
4	Prosessioikeus	13
4.1	Prosessioikeus nykypäivänä	14
4.2	Keski-Suomen käräjäoikeus.....	15
4.3	Prosessilajit	16
5	Haastemies	18
5.1	Haastemiehen rooli oikeudellisessa prosessissa	19
5.2	Tiedoksianto	20
6	Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen toteuttaminen	21
6.1	Tutkimuksen toteuttaminen.....	23
6.2	Aineiston hankinta.....	23
7	Haastattelujen tulokset	24
8	Johtopäätökset ja pohdinta	30
	Lähteet	32
	Liitteet	34
	Liite 1. Teemahaastattelu kysymykset	34

Kuvio 1. Keski-Suomen käräjäoikeuden organisaatio16

Lyhenteet

OK Oikeudenkäymiskaari

PL Perustuslaki

HL Haastemieslaki

L Laki

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan käräjäoikeuksien alaisina työskentelevien haastemiesten toimittamia tiedoksiantoja lain muutosten ja sähköistymisen näkökulmasta. Opinnäytetyön lähtökohtana on tutkijan henkilökohtainen mielenkiinto haastemiesten työtehtävää ja sen kehitystä kohtaan.

Käräjäoikeuksien työympäristön kehittyminen näkyy fuusioina, tiedon saannin nopeutumisenä ja koneiden vallankumouksena. Suomessa on näkyvissä selvä suuntaus siihen, että käräjäoikeudet ovat vähenemässä. Tarkasteltaessa toimintamalleja voidaan todeta, että henkilökohtaisesti toimitettava tiedoksianto on hyvin vanhanaikainen toimintamalli, josta pyritään pääsemään eroon muissakin organisaatioissa. Tämä johtuu suureksi osaksi siitä, että nykyään jokainen haluaa tiedon kulkevan mahdollisimman vaivattomasti ja nopeasti. Tällä hetkellä Suomessa on enää vain 20 käräjäoikeutta, jonka alaisena monen muun virkamiehen ohella haastemiehet työskentelevät (Käräjäoikeudet 2019). Haastemiehet ovat toimittaneet jo vuosien ajan tuomioistuintien tiedoksiantoja asianosaisille. Tiedoksiantojen toimittaminen on vuosien saatossa kehittynyt koko ajan nopeammaksi ja edullisemmaksi.

Kuitenkin edelleen haastemiesten toimittavat haastetiedoksiannot ovat tällä hetkellä korvaamaton osa oikeudellista prosessia. Haastemiehet ovat ainoa vaihtoehto haastetiedoksiannon viemisestä kohdehenkilöille. Haastetiedoksiannolla tarkoitetaan haastemiehen henkilökohtaisesti toimittamia tiedoksiantoja tapauksissa, joissa postitse tai puhelimitse toimitettavat tiedoksiannot eivät ole mahdollisia. Kun kyseessä ei ole haaste, tiedoksianto voidaan toimittaa joko posti- tai puhelintiedoksiantona.

Tiedoksiantoja koskeva lainsäädäntö mullistui vuonna 1993 tehdyn alioikeusuudistuksen myötä. Alioikeusuudistuksen ansiosta postitse toimitettavista tiedoksiantoista tuli pääasiallinen tiedoksiantotapa henkilökohtaisesti vietävän tiedoksiannon sijaan. Oikeudenkäymiskaaren alioikeusuudistuksen myötä tiedoksiannot ovat kehittyneet merkittävästi ja ne ovat siitä lähtien kokeneet muutoksia tähän päivään saakka.

Tässä opinnäytetyössä on tarkoituksena kartoittaa haastemiesten työuran aikana kokemia näkemyksiä tiedoksiantotavan muutoksista. Työ pohjautuu pitkälti haastemiesten haastatteluihin sekä olemassa oleviin lakeihin, kuten haastemieslakiin ja oikeudenkäymiskaareen ja niiden muutoksiin. Näiden lisäksi työssä käytetään apuna oikeuskirjallisuutta sekä hallituksen esityksiä. Tämä työ rajautuu haastemiehen toimimiseen käräjäoikeuden alaisena sekä haastemiehen toimittamiin tiedoksiantoihin ja niitä koskeviin muutoksiin. Haastemiehen työtehtävien kehittymisen tutkiminen on tärkeää, koska sillä saadaan lisätietoa Suomessa toimitettavien tiedoksiantojen kehityssuunnasta. Työ toteutetaan haastattelututkimuksena, jossa tuloksia tarkastellaan sisällönanalyysin avulla.

2 Tutkimusasetelma

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on haastemiesten näkökulmasta saada selville millaisia mahdollisia muutoksia oikeudellisissa tiedoksiantotavoissa ja -menetelmissä on tapahtunut 1990-luvun vaihteesta aina tutkimuksen toteutusajan kohtaan asti (2018). Työssä tarkastellaan myös tiedoksiantotapojen kehitystä ja sen vaikutusta haastemiesten työnkuvaan. Lisäksi työssä pohditaan tiedoksiantojen toimivuutta lähitulevaisuudessa. Työssä syvennetään tietämystä haastemiehen tehtävästä prosessioikeuden osana. Opinnäytetyön tavoitteena on muodostaa kuva haastemiehen työtehtävien kehityksestä. Merkittävämpänä osana tätä työtä tulee olemaan haastemiesten haastattelut, jossa he kertovat näistä työtehtävien muutoksista. Tutkiminen aloitetaan selvittämällä ne mahdolliset lakimuutokset, jotka ovat vaikuttaneet haastemiesten toimittamiin tiedoksiantoihin.

2.1 Tutkimusmenetelmä ja -kysymykset

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jolle on ominaista kasvatusten tapahtuva haastattelu. Tässä tutkimuksessa aineisto hankittiin teemahaastattelujen avulla. Haastattelujen aikana tutkittavat haastemiehet kertoivat heidän omat näkemyksensä tutkimuksen teemoihin ja tutki-

mukselle laadittuihin avoimiin apukysymyksiin. Tätä kautta työssä perehdytään aiheeseen asiantuntijoina toimivien haastemiesten näkökulmasta. Opinnäytetyö on rajattu koskemaan käräjäoikeuden alaisina työskenteleviä haastemiehiä, jotka ovat työskennelleet haastemiehen työnkuvassa vähintään 20 vuoden ajan. Tässä tutkimuksessa käytetty teemahaastattelurunko on liitteenä 1.

Tässä opinnäytetyössä tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Kuinka haastemiehet kokevat vuoden 1993 alioikeusuudistuksen ja muiden mahdollisten uudistusten muuttaneen heidän työtehtäviä ja toimintatapoja?
2. Kokevatko haastemiehet teknologian kehityksen vaikuttaneen heidän työskentelyyn?
3. Millaiselta tutkittavat kokevat heidän työllisyystilanteen ja työtehtävät tulevaisuudessa?

2.2 Aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleisimpänä aineistonkeruumenetelmänä käytetään teemahaastattelua. Tutkimusongelman selvittämiseksi kerätään tietoa, josta muodostuu koko tutkimuksen ydin eli tutkimusaineisto. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa dokumentointi on ensiarvoisen tärkeää. Tällaisia dokumentteja ovat muun muassa muistiot ja tilastot. (Kananen 2014, 65, 71.) Tässä työssä suurin osa aineistosta on kerätty haastatteluiden ja havaintojen avulla. Tämä kerätty aineisto on pelkästään tutkimusongelmaa varten. Tässä tutkimuksessa tärkeässä roolissa ovat pitkän työnuran saavuttaneet haastemiehet ja heidän kokemuksensa työtehtäviensä kokemista muutoksista. Laadullisella teemahaastattelulla sain haastateltavilta kerättyä paljon tärkeää, kokemusperäistä tietoa.

Aineiston keräämisessä hyödynnettiin teemahaastattelua, jossa kysymykset lajiteltiin keskusteltavien teemojen alle (Liite 1). Teemahaastattelu toteutettiin yksilöhaastatteleamalla Keski-Suomen käräjäoikeuden haastattelumiehiä. Keskustelunomainen teemahaastattelu valikoitui työhön, koska se on toimiva menetelmä syvälliseen tiedonhankintaan. Haastattelussa käytettävät teemat oli päätetty etukäteen, jonka avulla haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa heidän omia näkemyksiänsä tutkimuksen teemoista. Teemahaastattelu valikoitui opinnäytetyön tiedonkeruu menetelmäksi, koska

menetelmä tukee työn tarkoitusta sen tuottaessa tutkittavasta ilmiöstä syvälinen ymmärrys (Kananen 2014, 72–73). Kyseisestä ilmiöstä ei ole aiemmin julkaistu tutkittua tietoa, joten työn tarkoituksena on myös tuottaa aiheesta uutta tietoa. Vaikka haastemiehet eivät itsessään ole Suomessa uusi ilmiö, on haastemiesten työtehtävien kehityksestä vain vähän aiempaa tutkimustietoa.

Tutkimuksen kerätty ääniteaineisto litteroidaan eli kirjoitetaan tekstimuotoon, jonka jälkeen saatu tekstiaineisto analysoidaan aineistolähtöisesti teemoittamalla eli luokittelemalla vastaukset valittujen teemojen alle (Kananen 2014, 99–100). Työssä käytettävä analyysimenetelmä liittyy laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti tiedonkeruumenetelmään sekä itse tutkittavaan ilmiöön. Analyysin päätavoitteena on saada tutkimuksen aineisto sellaiseen muotoon, jossa sitä pystytään hyödyntämään. Analyysissä aineisto järjestetään, jäsennetään ja tiivistetään, jotta haluttu tieto saadaan selville. (Kananen 2014, 42.)

Laadullisen tutkimuksen aineiston käsittely jakaantuu neljään vaiheeseen. Nämä neljä vaihetta ovat yhteismitallistaminen, koodaus, luokittelu ja yhdistäminen. Laadullisessa tutkimuksessa puhuttaessa yhteismitallistaminen tarkoittaa useimmiten tekstimuotoa eli haastatteluiden litteroitua versiota. Yhteismitallistamisessa saatu aineisto koodataan eli niin sanotusti tiivistetään siten että niille voidaan luoda koodi. Koodausvaiheen jälkeen koodit luokitellaan ryhmiin, jota muodostavat kokonaisuuksia. Ryhmät luokitellaan tutkimusongelman ja tutkimuskysymyksiä avulla. (Kananen 2014, 100–101, 113.)

Tutkimusjoukko koostui haastemiehistä, jotka olivat tehneet pitkän uran käräjäoikeuden alaisina. Tutkimuksesta lähetettiin tutkimustiedote Keski-Suomen käräjäoikeuden haastemiehille sähköisesti keuhällä 2018. Myöntäviä vastauksia tutkimukseen saatiin neljältä haastemiheltä, joista lopulta yhteensä kolme osallistui tutkimuksen haastatteluun. Kahden tutkimukseen osallistuneen haastemiehen työura haastemiehenä oli alkanut virallisesti jo ennen vuotta 1993. Sen sijaan yksi haastemihistä oli virallisesti aloittanut työskentelyn haastemiehenä vasta 2 000-luvun alussa, mutta hän oli tehnyt sijaisuuksia 1990-luvun alusta lähtien ennen vakinaista virkasuhdetta.

Haastattelujen ajankohta sovittiin etukäteen haastateltavien kanssa. Tutkija lähetti jokaiselle haastateltavalle haastattelulomakkeen etukäteen, jotta he pystyivät tutustumaan aiheisiin ennakkoon ja palauttamaan mieleensä vanhoja toimintatapojaan. Haastattelupaikaksi valikoitui Keski-Suomen käräjäoikeuden tilat, jotka todettiin sopivaksi kasvokkain tapahtuvaan haastatteluun yksityisyytensä ansiosta. Jokaisen haastattelun alussa tutkija esitteli itsensä sekä tutkittavan aiheen. Tämän lisäksi tutkittaville kerrottiin myös työn luottamuksellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta. Haastattelut nauhoitettiin, jotta tutkijalla oli mahdollista olla keskusteluissa paremmin läsnä ja kuunnella mitä haastateltavilla on sanottavana. Haastateltavien kanssa käytiin läpi kaikki ennakkoon sovitut teemat. Haastattelun loppupuolella haastateltavia pyydettiin kertomaan heidän työstään jokin mieleenpainuva tarina, jonka avulla tutkijalla olisi mahdollisuus saada kosketuspintaa haastemiehenä toimimiseen. Haastattelun loppuksi tutkija kiitti haastattelusta sekä varmisti mahdollisuuden soittaa tai ottaa yhteyttä tutkittavaan sähköpostitse, jos työhön ilmaantuisi lisäkysymyksen tarve. Lisäksi tutkija varmisti jokaiselta haastateltavalta, että tutkijalla on lupa esittää tutkielman tulokset hänen opinnäytetyössään. (Kananen 2014, 89.)

2.3 Tutkimuksen luotettavuus

Kanasen (2014, 19, 25–26) mukaan laadullisella tutkimuksella saadut tulokset eivät ole yleistettävissä. Laadullista tutkimusta käytetäänkin yleensä aina tapauksissa, jolloin tutkittavasta kohteesta halutaan mahdollisimman tarkka kuvaus. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole saada yleispätevää tietoa vaan ymmärtää tiettyä ilmiötä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena ei ollutkaan yleistää tuloksia vaan tuottaa lisätietoa aiheesta, jota on tätä ennen tutkittu melko vähän. Tämän vuoksi laadullisessa tutkimuksessa ei ole yhtä ainoaa tapaa luotettavuuden arviointiin. (Kananen 2014, 145–146.)

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus on otettava huomioon jokaisessa tutkimuksen vaiheessa: tutkimusasetelmassa, tutkimuksen toteutuksessa sekä tulosten julkaisemisessa (Kananen 2014, 145–146). Tässä tutkimuksessa reliabiliteetti varmistettiin huolellisella haastattelurungon suunnittelulla, joka esitettiin ennen sen varsinaista käyttöönottoa. Esitestauksen jälkeen tutkija huomasi, että jotkin teemat vaativat hieman selvennystä. Täten itse haastattelu sujui helpommin ja haastattelijalla itsellään

oli valmius esittää tarkentavia kysymyksiä. Tärkeä osa ennen haastattelurungon suunnittelua oli tutijan huolellinen perehtyminen aihealueeseen, mikä näkyy muun muassa siinä, että opinnäytetyön teoriaosuus ja teemahaastattelurunko tukevat toisiaan. Lisäksi tutkimuksessa käytetty haastattelurunko pohjautui tutkimukselle asetettuihin tutkimuskysymyksiin, mikä varmisti sen, että haastattelun avulla pystyttiin selvittämään tutkimukselle asetetut tavoitteet. Tutkimustulokset on tutkijan toimesta julkaistu luotettavasti ja puolueettomasti, sillä tavoitteena oli tuottaa tarkkaa ja uutta tietoa, mitä voitaisiin hyödyntää tulevaisuudessa. Tutkimuksen haastattelut nauhoitettiin ääninauhurilla, mitkä litteroitiin sanatarkasti tutkijan toimesta haastattelujen jälkeen. Täten haastattelija pystyi keskittymään itse haastattelu tilanteeseen ja eleiden tulkintaan eikä haastatteluiden kirjaamisessa tapahtunut virheitä, koska haastattelut olivat nauhoitettu.

Tutkimuksen luotettavuutta eli reliabiliteettia sekä laatua eli validiteettia tarkastellaan työn edetessä. Luotettavuudella taataan, että tutkimus voidaan tarvittaessa toteuttaa uudestaan ja laadulla arvioidaan tutkimusasetelmaa ja aineiston analyysia. (Kananen 2014, 146.) Validiteetti työn aikana varmistettiin sanatarkalla litteroinnilla, josta laadullisen tutkimuksen menetelmin eroteltiin tutkimuskysymyksiä koskevat tiedot. Lisäksi tätä tutkimusta voidaan pitää validina, sillä saadut tulokset vastaavat tutkimuskysymyksiin, eli tutkimuksessa on saatu mitattua haluttu tulos.

Tutkimuksen luotettavuudesta kertoo myös tutkimukseen osallistuvien henkilöiden määrä. Haastatteluja voidaan toteuttaa niin kauan kuin ne eivät ala kylläntyä eli niin sanotusti toistaa itseään. Laadullisen tutkimuksen tulokset tulee vastata samanlaisissa olosuhteissa tehtyjen tutkimusten tuloksia. Tämän vuoksi tutkimus tulee kuvata mahdollisimman tarkasti, jotta tutkimuksen tuloksia voitaisiin tarvittaessa soveltaa jossain muussa tarkoituksessa. (Kananen 2010, 70–71.) Tämän opinnäytetyön tutkimusprosessi on pyritty kuvamaan tarkasti, jotta haastattelut ovat mahdollista toteuttaa uudestaan, tutkijasta riippumatta. Lisäksi tutkija uskoo, että tutkimuksesta saadut tulokset eivät ole haastattelijasta riippuvaisia, koska vaikkakin teemahaastattelu säilyi keskustelunomaisena, tutkija ei missään vaiheessa johdatellut haastateltavia.

Luotettavuuden tarkasteluun on monta vaihtoehtoa. Luotettavuustekijöitä ovat menetelmien sopivuuden tarkastelu, tutkimuksen dokumentointi ja puolueettomuus

sekä jo edellä mainittu vastausten saturaatio eli kylläntyminen. (Kananen 2014, 151–153.) Teemahaastattelu todettiin kaikkein sopivammaksi tiedonkeruumenetelmäksi juuri tähän tutkimukseen, koska täten tutkijalla oli mahdollista saada tarkkaa tietoa tutkittavasta asiasta. Tämä ei olisi ollut esimerkiksi mahdollista pelkän kyselylomakkeen avulla, koska haastateltavat eivät pystyisi tällöin kertomaan asiasta yhtä vapaasti ja avoimesti, kuten he pystyivät haastattelutilanteessa. Haastattelujen suorittaminen henkilökohtaisesti vahvisti tutkimuksen luotettavuutta, sillä haastattelija pystyi seuraamaan haastateltavan sanattomia viestejä kuten eleitä ja ilmeitä haastattelun aikana.

3 Historia

Tässä luvussa käsitellään Suomen oikeusjärjestelmän syntymistä ja kehittymistä sekä tiedoksiannon historiaa. Lisäksi selvitetään alioikeusuudistuksen vaikutusta Suomen oikeusjärjestelmään ja tiedoksiantoihin.

3.1 Tuomioistuimen syntyminen

1300-luvulla kristinuskon ja ruotsalaisten vallatessa Suomea, myös länsimainen oikeusjärjestys rantautui sen aikaiseen Ruotsi-Suomeen. Suurimpana vaikuttavana tekijänä prosessioikeuden synnyssä oli keskusvallan voimistuminen, joka oli alkanut jo 1200-luvulla. Keskusvallan voimistuminen sai aikaan sen, että oikeudenhoito siirtyi yhteiskunnalle siihen asti vallinneen sukuoikeuden sijaan. (Jokela 2005, 5–6.)

Seuraava suurempi oikeudellinen edistysaskel koettiin Ruotsi-Suomessa 1600-luvulla, kun keskitetty tuomioistuinorganisaatio syntyi. Tuomioistuinorganisaation synty tarkoitti hovioikeuksien muodostumista. Tällöin hovioikeudet tulivat ylioikeuksiksi. (Jokela 2005, 7.) Vuonna 1692 tuli voimaan yhden haasteen käytäntö, jonka piiriin kuuluivat kaikki tuomioistuimet. Tällä nopeutettiin oikeuskäsittelyä. (Jokela 2002, 306.) Tätä 1600-luvun alussa hovioikeuksien oikeudenkäyntijärjestystä hiottiin pariin otteeseen ja viimeisen kerran vuonna 1695, jolloin säädettiin haastamisen yksityiskohdista ja siitä mitä haasteen tulee pitää sisällään (Jokela 2005, 7).

Nykyäänkin noudatettava oikeudenkäymiskaari tuli voimaan vuonna 1734. Tuolloin oikeudenkäynti avattiin tuomarin kirjallisella haasteella, lopulta kuitenkin pääkäytännöksi muodostui oikeudenkäynnin aloitus tuomarin suullisella haasteella. Tätä käytäntöä muokattiin vuonna 1901, jolloin oikeudenkäynti riita-asioissa määrättiin alkamaan kirjallisella haasteella. Tällöin vähäisemmät riita-asioiden tiedoksiannot jäivät haastemiesten huolehdittavaksi suullisesti. Tätä muutettiin vasta vuonna 1960, jolloin pelkästään vekseli- ja shekkiasioissa suullinen tiedoksianto hyväksyttiin. (Jokela 2002, 306.)

3.2 Tiedoksiannon historia

Tiedoksiannot ovat osa Suomen oikeuskäytännön historiaa. Tiedoksiannon periaate on kulkenut pitkän matkan läpi historian jatkuvasti muuttuen aina tähän päivään saakka. Yksi syy tiedoksiantojen säilymiseen on oikeusturvan arvostus Suomessa. Suomen länsimaisen oikeusjärjestelmän suurimpana vaikuttavina tekijöinä voidaan pitää rajanaapuriamme Ruotsia sekä kristinuskoa. (Jokela 2005, 5–6.)

1300-luvulla ruotsalaisen mallin tuomioistuimilla ei ollut velvollisuutta toimittaa tiedoksiantoja vaan ne olivat kantajan vastuulla. Ensimmäinen tiedoksiantoihin vaikuttava laki tuli voimaan vuonna 1442. Tätä lakia kutsutaan nimellä Kristoferin maanlaki. Kristoferin maanlaki siirsi tiedoksiantojen vastuuta kantajalta tuomioistuimelle. Vuoden 1442 jälkeen kihlakunnan piirissä asuvien vastaajien haastaminen tapahtui tuomarın ja todistajien toimesta. Muualla asuvien vastaajien haastaminen jäi edelleen kantajan tehtäväksi. Lisäksi kaupungeissa olin niin sanottuja kaupungin palvelijoita, joiden tehtäväksi tiedoksiannot kaupungeissa siirrettiin. (Jokela 2002, 306.)

3.3 Alioikeusuudistus

Oikeuskäytäntö muuttui keskeisesti 1990-luvulla. Vuonna 1993 astui voimaan alioikeusuudistus, joka uudisti alioikeuksia merkittävästi. Aiemmin käytössä olleet raastuvanoikeus ja kihlakunnanoikeus korvattiin käräjäoikeudelle, eli Suomeen jäi vain yksi alioikeus. (L581/1993.)

Vuonna 1993 voimaan astunut alioikeusuudistus toi oikeudenkäymiskaaren, myöhemmin OK, lukuun 11 kaivatun muutoksen. (Jokela 2005, 12.) Tätä 1. joulukuuta

vuonna 1993 voimaan tullutta uudistusta pidetään itsenäisen Suomen hätkähdyttävämpänä uudistuksena prosessioikeudessa (Jokela 2016, 11). Ennen tätä uudistusta tuomioistuinmenettely oli säilynyt ennallaan noin 300 vuoden ajan (Frände, Havansi, Koulu, Lappalainen, Lindfors, Niemi, Rautio, Virolainen 2012, 1095–1096). Alioikeusuudistus tapahtui kahdessa osassa. Ensimmäisenä uudistus koski siviiliasioita. Alioikeusuudistuksen myötä siviiliasioiden pääkäsittelyt tulivat suullisiksi, välittömiksi ja keskitetyiksi. Uudistuksen seuraava vaihe toteutui vuonna 1997, jolloin rikosasiat kokivat saman muutoksen. (Jokela 2016, 12.)

Alioikeusuudistuksen myötä kaikki Suomen käräjäoikeudet yhtenäistyivät. Uudistuksen myötä oikeudenkäyntimenettely jakaantui kahteen osaan: valmisteluun ja pääkäsittelyyn. Valmistelun tarkoituksena oli selkeyttää ja kerätä aineistoa pääkäsittelyä varten, jotta pääkäsittelyssä asia etenisi suullisesti mahdollisimman nopeasti yhdessä pääkäsittelyssä. Pääkäsittely on välitön sekä yleensä yhtäjaksoinen, jonka kokoonpano ei saa muuttua missään vaiheessa käsittelyä. Muutoksella uudistettiin oikeudenkäyntimenettelyä vastaamaan oikeusperiaatteita sekä riittävää oikeusturvaa. (Jokela 2016, 11–12.)

3.4 Tiedoksiannot alioikeusuudistuksen jälkeen

Vuonna 1993 uudistettiin tiedoksiannon periaatteita vain siviili- eli riita-asioiden kannalta sekä myöhemmin vuonna 1997 sama uudistus astui voimaan myös rikosprosesseissa. (Jokela 2005, 12). Hakemusasiat noudattavat käytännössä riita-asioiden kanssa samaa periaatetta tiedoksiannon osalta (Linna 2012, 5). Alioikeusuudistus muutti haastemiesten osalta merkittävästi tiedoksianto koskevan säädöksen sisältöä (Frände ym. 2012, 1095–1096).

Aikaisemmin tiedoksianto oli suurimmaksi osaksi asianomaisen vastuulla. OK luvun 11 myötä tiedoksiannon pääasiallinen vastuu siirtyi tuomioistuimelle. Tämän seurauksena tiedoksiannosta tuli suunnitelmallisempaa, mikä hyödytti niin tuomioistuinta kuin asianomaista. Tuomioistuimen menettely näin ollen helpottui ja samalla tuomioistuin otti täyden vastuun tiedoksiannon onnistumisesta mikä paransi asianomaisen oikeusturvaa merkittävästi. Toinen haastemiehiä koskeva merkittävä muu-

tos vuoden 1993 alioikeusuudistuksessa oli kirjeitse tapahtuvan tiedoksiannon muuttaminen ensisijaisena käytettäväksi tiedoksiantomuodoksi. (Frände ym. 2012, 1095–1096.)

Tämän seurauksena tuomioistuimella on vapaus valita tiedoksiantotapa kyseessä olevan tapauksen mukaan. Oikeudenkäymiskaaren mukaan ensisijaisena tiedoksiantotapana pitäisi käyttää posti- tai kirjetiedoksiantoa. Näistä kuitenkin kirjetiedoksianto tulee kysymykseen vain sellaisissa tapauksissa, jossa vastaanottaja palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta määräpäivään mennessä. (HE 123/2009.)

Haastemiestiedoksiannosta eli haastemiehen henkilökohtaisesta tiedoksiannon saattamisesta henkilön tietoon tuli toissijainen menetelmä. Tämä sille varalle, jos kirjetiedoksiantoa ei ollut saatu toimitetuksi, tai on todennäköistä, ettei sitä saada toimitetuksi postin välityksellä, tai siihen on jokin muu perusteltu syy (Frände ym. 2012, 1095–1096).

4 Prosessioikeus

Prosessioikeus on oikeudenala, joka määrittelee oikeudenkäyntiä ja tuomioistuinlaitosta. Tuomioistuinlaitos tarkoittaa tuomioistuinten muodostamaa kokonaisuutta. Tässä työssä keskitytään käräjäoikeuksien eli alioikeuksien toimintaan, jotka kuuluvat yleisiin tuomioistuihin. Tuomioistuin on laillisesti perustettu, vakinainen, riippumaton julkinen virasto, joka harjoittaa lakia. (Jokela 2016, 53.) Oikeudenkäynti määritellään tuomioistuimessa tapahtuvaksi lainmukaiseksi käytännöksi, jonka tarkoituksena on ratkoa oikeudellisia konflikteja ja langettaa oikeudenmukaisia seuraamuksia lakia rikkoneille. Vaikka usein puhekielessä prosessia käytetään oikeudenkäynnin synonyymina, tarkemmin tarkasteltuna prosessi on käsitteenä paljon laajempi. Prosessiin oikeudenkäynnin lisäksi katsotaan kuuluvan myös niin sanottu summaarinen prosessi, hallinnollinen lainkäyttö ja menettely ulosottoasioissa. (Jokela 2016, 1.)

Oikeudenkäynnin kulkua säätelee oikeudenkäymiskaari, mikä on astunut voimaan jo vuonna 1734. Siviiliprosessin kaksi pääosapuolta ovat määritelty kantajaksi ja vastaajaksi. Oikeudenkäynnin tarpeellisuus pohjautuu osapuolten väliseen ristiriitaan.

Yleensä sellaiseen toimintaan kantajaa kohtaan, josta vastaaja on erimieltä. Tässä tapauksessa kantaja tuo asian tuomioistuimen ratkaistavaksi. Kantajan tulee toimittaa haaste vastaajaa kohtaan vastaajan kotipaikkakunnan alueen tuomioistuimeen. Siviiliprosessi on jaettu kahteen osaan: valmisteluun ja pääkäsittelyyn. Valmistelu saa alkunsa haastehakemuksella, jonka kantajan tulee toimittaa oikein täytettynä oikeudelle. Haastehakemuksen täyttäessä minimivaatimukset haaste voidaan antaa tiedoksi vastaajalle. Yleensä tiedoksiannon vastuu on tuomioistuimella. Pääasiallisesti tiedoksianto tapahtuu kirjeellä saantitodistusta vastaan. Riidattoman asian voi antaa tiedoksi myös puhelimitse. Toissijaisena tiedoksiannon voi toimittaa haastemies. Haastemiehen toiminnalle tuomioistuin asettaa määräajan, jolloin tiedoksianto tulee viimeistään olla toimitettu vastaajalle. Ellei haastemies tavoita vastaajaa määräaikaan mennessä, haastemies voi toimittaa tiedoksiannon sijasta sijaistiedoksiannon perheen jäsenelle. Sijaistiedoksiannosta haastemiehen tulee lähettää virallinen ilmoitus vastaajan postiosoitteeseen. Tapauksissa jossa tuomioistuin määrää kantajan huolehtimaan tiedoksiannosta, tulee kantajan käyttää haastemiestä tiedoksiannon välityksessä vastaajalle. (Surakka 2012, 228–229.)

4.1 Prosessioikeus nykypäivänä

Länsimaissa oikeusjärjestelmät voidaan määritellä romaanis-germaanisiin ja common-law oikeusjärjestelmiin. Ensimmäisenä mainittu romaanis-germaaninen oikeusjärjestelmä perustuu vahvasti laadittuun lakiin, kun taas common-law järjestelmää käyttävät tuomioistuimet ovat vahvasti perustamassa ja uudistamassa lakia ratkaissuissaan. Common-law järjestelmä on vahvasti käytössä englanninkielisissä valtioissa. Suomessa käytetään tuttua romaanis-germaanista järjestelmää, joka yksinkertaisesti perustuu pelkästään jo olemassa olevaan lainsäädäntöön. (Nykänen 2013, 27–28.)

Suomessa eli germaanisen oikeusjärjestelmän maassa oikeusnormit eli lait painottuvat vahvasti periaatetasolle. Tämä periaatetaso yksiselitteisesti johtuu lain soveltamisesta ja siitä johtuvasta tuomiosta. Romaanis-Germaanisessa oikeusjärjestelmän valtiossa tuomioistuimen asemassa on annettava päätös riita-asioissa perustuen lakiin ja jos lakia joudutaan soveltamaan, sen tulee näkyä ratkaisussa. (Suojanen, Ojajärvi, Savolainen, Vainio, Vanhanen 2010, 37–38.) Suomessa tuomioistuinten päätökset

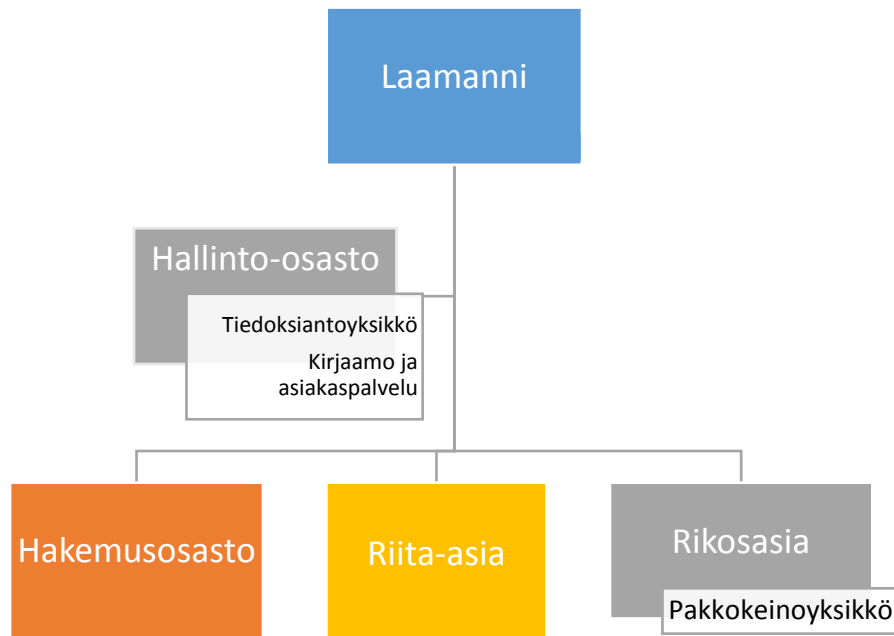
pohjautuvat olemassa olevaan lakiin. Tämän toteutumiseksi on olemassa oikeusjärjestyksen osa nimeltään prosessioikeus, jonka tarkoituksena on luoda säännöt lain soveltamiselle tuomioistuimien oikeudenkäynneissä ja täytäntöönpanoissa. (Jokela 2005, 2.)

Prosessioikeus tarkoittaa konkreettisten oikeuksien ja velvollisuuksien vahvistamista ja täytäntöönpanoa. Prosessilla tarkoitetaan menettelyä eli prosessilainsäädännössä säädetään tuomioistuimen menettelyn oikeudenmukaisuus ja velvollisuudet. Prosessilainsäädännön avulla määritetään myös täytäntöön pantavat tuomiot. (Linna 2012, 3.) Prosessioikeuden toiminta perustuu tarkoituksenmukaisuudelle, mikä tarkoittaa, että oikeudenkäyntejä ei pitkitetä tarpeettomasta syystä. Tiivistettynä oikeudenkäynnin tulee olla luotettavaa, nopeaa ja kohtuullista kustannusten osalta. (Jokela 2005, 69.)

Suomessa puhuttaessa yleisistä tuomioistuimista tarkoitetaan kärjäoikeuksia, hovioikeuksia ja korkeinta oikeutta eli julkisia elimiä, jotka harjoittavat lainkäyttöä. Alioikeudet ovat hovioikeuden alaisia, joten alioikeuden päätökseen voi hakea muutosta ylemmältä oikeudelta. Korkein oikeus mahdollistaa muutoksen hovioikeuden päätökseen. Kuitenkin muutoksen hakuun tarvitaan lupa korkeimmalta oikeudelta, mikä myönnetään vain harkiten. (Suojanen & Savolainen 2008, 497–498.) Näissä tuomioistuimissa sovelletaan kahta prosessioikeuden lajia: siviiliprosessia ja rikosprosessia. (Linna 2012, 4–5).

4.2 Keski-Suomen kärjäoikeus

Keski-Suomen kärjäoikeus koostuu kolmesta lainkäyttöosastosta: rikos-, riita- ja hakemusosastoista. Näiden kolmen pääosaston lisäksi kärjäoikeudessa on kirjaamo ja tiedoksiantoyksikkö, johon haastemiehet kuuluvat. (Kuvio 1.) Keski-Suomen kärjäoikeuden alaisena työskentelee yhteensä noin 80 henkilöä. Kärjäoikeutta johtaa johtava laamanni. Muita kärjäoikeudessa työskenteleviä ovat laamanni, kärjätuomari, kärjänotaari, osasto- ja toimistosihteerit sekä haastemiehet. (Kärjäoikeudet 2019.)

Kuvio 1. Keski-Suomen kärjäoikeuden organisaatio

4.3 Prosessilajit

Suomessa prosessi eli lainkäyttö on luokiteltu käsiteltävän asian oikeusluonteen mukaan kolmeen osaan: 1) *menettelyyn siviiliasioissa (siviiliprosessi)*, 2) *menettelyyn rikosasioissa (rikosprosessi)* ja 3) *lainkäyttömenettelyyn hallintoasioissa (hallintolainkäyttö)*. Hallintoprosessi katsotaan kuuluvan hallinto-oikeuden piiriin, joten prosessi-oikeuteen jäljelle jäävät vain siviili- ja rikosprosessi. Sen sijaan hakemusasiat katsotaan kuuluvan siviiliprosessiin. (Jokela 2016, 47.)

Siviiliprosessi tarkoittaa oikeudellista menettelyä, jossa yksityisoikeudellisia etuja turvataan oikeussuojalla. Siviiliprosessi koostuu yksityisoikeudellisten riita-asioiden ratkaisemisesta oikeudellista menettelyä käyttäen. (Jokela 2016, 47–48.) Yksinkertaisimmillaan siviiliasia koskee esimerkiksi erimielisyyttä omistusoikeudesta. Siviiliprosessissa vaade, esimerkiksi omistusoikeuden oikaisemisesta toimitetaan kanteella. Siviiliprosessi pitää sisällään kaksi eri prosessin lajia: turvaamistoimimenettely ja hakemusasiamenettely. Turvaamistoimimenettelyn on tarkoitus nimensä mukaisesti turvata tulevaa pääkäsittelyä. (Linna 2012, 4–5.) Oikeudenkäymiskaaren 7 luku määrittelee mahdollisiksi turvaamistoimiksi vastapuolen omaisuuden takavarikoimisen tilanteissa, jossa on uhka omaisuuden katoamiselle (OK 4/1734, 7 §:1).

Hakemusasiat ovat yksi suurimmista siviiliprosessin ryhmistä. Hakemusasiamenettelyyn kuuluu muun muassa avioero, lapsen huolto ja tapaamisoikeus, edunvalvontaan määrääminen sekä pesänselvittäjän tai pesänjakajan määrääminen kuolinpesään.

(Linna 2012, 5.) Oikeudenkäymiskaaren luvun 8 mukaan hakemusasiat tullaan viireille tulee joko toimittaa kirjallisella hakemuksella käräjäoikeuden kansliaan tai suullisesti hakemusasian istunnossa (OK 4/1734, 8 §:3).

Jokelan (2016, 49) mukaan riita-asioiden alioikeusmenettely etenee karkeasti seuraavasti:

- 1) *Kantajan haastehakemus tuomioistuimelle*
- 2) *Tuomioistuimen haaste vastaajalle*
- 3) *Vastaajan kirjallinen vastaus*
- 4) *Täydentävät kirjalliset lausumat*
- 5) *Suullisen valmistelun istunto*
- 6) *Pääkäsittely*
- 7) *Tuomio*
- 8) *Täytäntöönpano (ulosotto)*

Rikosprosessi koostuu lainmäärittämästä menettelystä, jonka avulla selvitetään rikosoikeudellinen vastuu oletetun rikoksen johdosta. Rikosprosessi suppeasti tarkoittaa oikeudenkäyntiä rikosasioissa. Laajassa rikosprosessin määritelmässä oikeudenkäynnin lisäksi rikosprosessiin kuuluu oikeudenkäyntiä edeltävät toimet, joita ovat esitutkinta ja syyteharkinta. (Jokela 2016, 48.) Rikoksen tekijän oikeudellinen nimike muuttuu myös rikosprosessin aikana eri vaiheissa. Rikoksen tekijää puhutellaan esitutkinnan aikana epäiltynä, seuraavassa vaiheessa syytettynä ja oikeudenkäynnissä vastaajaksi. Rikosprosessissa puhutaan kanteen sijaan syytteestä. (Linna 2012, 5.) Selkeää kahtiajakautumista ei ole siviili- ja rikosprosessissa, sillä rikosperusteiset riita-asiat kulkevat rikosprosessin mukaisesti, mutta eivät koskaan muuta nimikettään. Tällainen siviiliprosessi on nimetty liitännäis- eli adheesioperiaatteeksi.

Rikosprosessi etenee pääsääntöisesti seuraavasti (Linna 2012, 6):

- 1) *Esitutkinta*
- 2) *Syyttäjän syyteharkinta*

- 3) *Haastehakemus (syytekirjelmä)*
- 4) *Tuomioistuimen haaste syytetylle*
- 5) *Syytetyn kirjallinen vastaus*
- 6) *Mahdollinen suullisen valmistelun istunto*
- 7) *Pääkäsittely*
- 8) *Tuomio*
- 9) *Rangaistuksen täytäntöönpano*

5 Haastemies

Haastemieslaki (505/1986, 1 §) määrittelee haastemiehiksi haastemiehen esimiehet, haastemiehet ja kihlakunnanulosottomiehet. Haastemiehet toimittavat toimialueellaan viranomaisen tai yksityisen toivomuksesta tuomioistuimen tai jonkun viranomaisen päätöksiä, haasteita, kutsuja, ilmoituksia ja muita asiakirjoja. Tuomioistuimen alaisuudessa työskentelevän haastemiehen toimialue on sama kuin tuomioistuimen tuomiopiiri.

Haastemieslain (505/1986, 6 §) mukaan tiedoksiannon toimittamiseen ovat myös oikeutettuja:

- 1) *poliisimies, syyttäjä, kihlakunnanvouti, rajavartiomies, pidättämiseen oikeutettu tullimies tai tehtävään määrätty muu tullimies sekä käräjän-
otaari;*
- 2) *tuomioistuimen, ulosottoviraston taikka poliisilaitoksen päällikön
määräämä asianomaisen viranomaisen palveluksessa oleva virkamies;*
- 3) *vankilanjohtaja tai vankilanjohtajan määräämä vankilan virkamies,
kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaan-
ottaja on vanki;*
- 4) *puolustusvoimissa joukko-osaston komentajan tai häneen rinnastet-
tavan esimiehen määräämä virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja*

haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on rikoslain (39/1889) 45 luvun alainen henkilö; sekä

5) Suomen edustustossa ulkoasiainministeriön tehtävään valtuuttama kunniakonsuli tai edustuston palveluksessa toimiva henkilö.

6) Poliisimiehen, rajavartiomiehen ja tullimiehen velvollisuudesta toimittaa tiedoksiantoja säädetään valtioneuvoston asetuksella.

5.1 Haastemiehen rooli oikeudellisessa prosessissa

Haastemiehet ovat osa oikeudellista prosessia. Niin kuin yllä on mainittu (kts. Otsikko 6) he vastaavat prosessin alkuvaiheessa tapahtuvasta tiedoksiannosta eli viestin viemisestä henkilölle, johon oikeusasia kohdistuu. Kyseinen henkilö voi olla asianomainen tai jos asianomainen on vajaavaltainen muulle ulkopuoliselle henkilölle, jolla on oikeus käyttää vajaavaltaisen puhevaltaa. Myös väliintulijana kutsutut henkilöt noudattavat näitä vastaanottosääntöjä. OK 18 luku 8 §:n määrittelee väliintulijan henkilöksi, joka ei ole asianosainen, mutta asia koskee hänen oikeuksiaan todennäköisillä perusteilla. Tällaisissa tapauksissa oikeus ei voi langettaa päätöstä ilman kyseessä olevan henkilön tietoisuutta asiasta. Esimerkiksi tapauksessa, jossa asianomaisella on oikeus tuomion muutoksenhakuun tai kirjalliseen lausuntoon tulee kyseiselle asianomaiselle saada kutsu tai kehoitus perille tiedoksiantotoimenpitein. (Lappalainen 2001, 48–49.) Riita-asioiden alioikeusmenettelyssä toisena on tuomioistuimen tehtävänä haasteen toimittaminen vastaajalle. Usein tuomioistuin kuitenkin antaa haasteen toimittamisen haastemiehen tehtäväksi. Rikosasioissa tuomioistuimen haasteen toimittaminen syytetyille on rikosprosessissa neljäntenä. (Jokela 2016, 49.)

Haastemiehet poikkeuksetta toimivat tuomioistuimen alaisina ja kuten haastemieslaissa on mainittu, heidän toimenkuvaansa kuuluvat esimerkiksi haasteen tiedoksiannot ja muut viranomaispäätökset, kuten kutsut ja ilmoitukset. Haastemiehet toimivat kukin omilla alueillaan eli tuomiopiireillään ja toimivat ainoastaan pyynnöstä. (HL 505/1986.) Tiedoksianto on käytännössä haasteen, kutsun tai jonkin oikeudellisen asiakirjan viemistä asianosaille, vastaajalle tai todistajalle. Näitä tiedoksiantoja toimittavat haastemiehet sekä muut haastemiesten tehtävään oikeutetut henkilöt. Haastemiehet ovat siis vastuussa asian tiedoksiannosta virkavelvollisuutensa nojalla.

Siviiliprosessin tiedoksiantoja ovat muun muassa avioerot ja velkomukset. Rikospuolen tiedoksiantoja ovat useimmiten haasteet edellä mainituille vastaajille ja asianosaisten ja todistajien kutsut oikeusistuntoihin. (OK 4/1734, 11 §:1-2.)

5.2 Tiedoksianto

Tiedoksiannon tärkeys pohjautuu perustuslain luvussa kaksi perustultuihin perusoikeuksiin. Kyseisessä luvussa on määritelty perusihmisoikeus, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada asianmukainen käsittely sekä tulla kuuluksi, että saada asiasta myös perusteltu päätös. (PL 731/1999.) Tämän vuoksi haastemiehet ovat Suomen oikeusjärjestelmässä erittäin tärkeitä toimijoita, sillä he varmistavat, että oikeusturva käy toteen jokaisen osalta. Oikeus tulla kuuluksi eli kontradiktorinen periaate on Suomessa ehdoton oikeusperiaate. Kyseinen periaate varmistaa sen, että asianosaisilla on tilaisuus ajaa asiaansa, tulla kuuluksi ja saada tietoa kyseisestä asian käsittelystä. Tämä periaate turvaa myös oikeusprosessin perustavoitteita, oikeusvarmuutta ja aineellista totuutta. (Asianosaisen kuulemisperiaate eli kontradiktorinen periaate 2019.)

Tiedoksianto on OK luvun 11 mukaan haasteen, kutsun, asiakirjan tai kehotuksen välittämistä asianosaiselle henkilölle vahvistetusti. Tällä on tarkoitus varmistaa asianomaisen tietoisuus asiasta sekä antaa hänelle mahdollisuus toimia asian suhteen määräjassa. Tiedoksianto voidaan toimittaa asianomaisen haltuun muun muassa postin välityksellä, puhelimitse tai tilanteen vaatiessa haastetiedoksiannolla. Ensisijaisesti tiedoksiannon välittämisen vastuu on tuomioistuimella. Tuomioistuin pääasiallisesti antaa tiedoksiannon jonkun henkilökuntaansa kuuluvan henkilön tai haastemiehen toimitettavaksi. Tuomioistuimen henkilökuntaan kuuluvan henkilön tai haastemiehen tulee tietää tiedoksiantotehtävän saadessaan, milloin tiedoksianto on viimeistään oltava asianosaisella ja tilanteen vaatiessa lisäohjeet tiedoksiannon toimittamiseen. (OK 4/1734.)

Kun tuomioistuin kokee tarpeelliseksi, tiedoksiannon voi tuomioistuimen ja haastemiehen lisäksi toimittaa myös asianomainen itse omalla suostumuksellaan. Myöskin kantaja voi toimittaa tiedoksiannon niin halutessaan. Tuomioistuimen tulee ilmoittaa asianomaiselle sekä kantajalle päivämäärä, jolloin tiedoksianto on viimeistään annettava tiedoksi sekä milloin todistus tapahtuneesta tiedoksiannosta tulee toimittaa

tuomioistuimelle. Tapauksessa, jossa kyseessä on kantajan toimittama tiedoksianto, asia voidaan jättää käsittelemättä, ellei kantaja ole toimittanut todistusta tiedoksiannosta määrätysti. Kantaja voi tarvittaessa anoa lisääaikaa, uutta määräpäivämäärää tai tuomioistuinta hoitamaan tiedoksiantoa. (OK 4/1734, 11 §:2.)

Haastetiedoksiannot toimittaa pääsääntöisesti haastemies. Haastetiedoksiannolla tarkoitetaan haastemiehen henkilökohtaisesti toimittamia tiedoksiantoja tapauksissa, jossa postitse tai puhelimitse toimitettavat tiedoksiannot eivät ole mahdollisia. Kun kyseessä ei ole haaste, tiedoksianto voidaan toimittaa joko posti- tai puhelintiedoksiantona. (OK 4/1734, 11 §:5.) Tiedoksiantotapaan vaikuttavat säännökset, kuten puhelintiedoksiantona voidaan käyttää vain, jos se on sopivaa tiedoksi annettavan asiaan nähden. Puhelimitse suoritettavassa tiedoksiannossa tulee tiedonsaannin oltava niin selkeää, että henkilö sisäistää tiedoksiannon täysin. Puhelimitse toimitettavassa tiedoksiannossa ei voida kuitenkaan antaa tiedoksi haastetta muussa tapauksessa, kuin asia ei ole kantajan mukaan riittävä. (OK 4/1734, 11 §:3, 5 §:3:1.)

Tiedoksiannon vastaanottajan oleskellessa ulkomailla noudatetaan OK 11:8 säännöstä. Säännöksen mukaan, jos ulkomailla oleskelevan osoite on tiedossa tai vaivatta selvitettävissä tulee tuomioistuimen huolehtia tiedoksiannon toimittamisesta ulkomaan viranomaisille siten, kun on säädetty tai kyseessä olevan valtion kanssa on sovittu. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuimen on tiedotettava ulkomaan viranomaista tiedoksiannon määräpäivästä, jolloin sen tulee olla viimeistään annettu tiedoksi. (Jokela 2002, 429.)

6 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen toteuttaminen

Tässä työssä tutkimusmenetelmänä käytetään kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kvalitatiivista tutkimusta hyödyntäen pyritään saamaan tarvittava tieto ilman tilastollisia menetelmiä. Kvalitatiivinen tutkimus koostuu sanoista ja lauseista, joiden tarkoitus on kuvata, ymmärtää ja tulkita tutkittavaa ilmiötä. (Kananen 2014, 18.)

Laadullinen tutkimus valikoitui tähän työhön tutkimusmenetelmäksi, koska tutkittavasta aiheesta ei löytynyt empiirisesti tutkittua tietoa tai teoriaa. Laadullisen tutkimuksen avulla on tarkoitus saada käsitys tuntemattomasta ilmiöstä (Kananen 2014, 16–19). Lisäksi työssä on tarkoitus ymmärtää tuntematonta ilmiötä yhden tutkimusyksikön avulla, joka koostuu kolmesta haastemiehestä. Tutkimuksessa tärkeintä on selvittää tutkimuskohteiden tietous ja tulkinta reaali maailmasta. (Kananen 2014, 16–19).

Tämän työn päämääränä on tarkastella haastemiesten työnkuvan kehittymistä pääasiassa haastatteluiden ja lakimuutosten avulla. Tämä opinnäytetyö perustuu pääasiassa haastatteluista saatuihin tuloksiin. Haastattelu tutkimusmenetelmänä vaatii, että sekä tutkija että tutkittava pystyvät kommunikoimaan keskenään ymmärrettävästi. Tärkeintä tämän tutkimuksen kannalta on kysymysten oikein muotoilu ja tutkijan mielenkiinto tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Tämä tutkimusmenetelmä sopii hyvin tutkimukseen, jonka aiheena on tuntematon ilmiö tai kohde, esimerkiksi jonka rakennetta yritetään ymmärtää, kuten tämän tutkimuksen osalta. (Kananen 2014, 17–18, 70–71, 76.)

Laadullista tutkimusta tukee myös haastateltavien määrä. Yksi laadullisen tutkimuksen piirteistä on harkittu otanta, joka yleensä tarkoittaa sitä, että tutkittavien määrä on pieni toisinkuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. (Kananen 2010, 38.) Tämä tukee tämän tutkimuksen tavoitetta, sillä tässä työssä haastatellaan kolmea haastemiestä. Laadullinen tutkimus perustuu siis havainnointiin ja haastatteluihin, kuten tässä tapauksessa tutkimus suurimmalta osin perustuu kohdehenkilöiden haastatteluihin. Tämä tutkimustapa on toteutukseltaan yksinkertainen laadullinen tutkimus, jossa haastatteluissa kysytään tutkittavasta ilmiöstä (Kananen 2010, 38).

Työn tarkoituksena on ymmärtää haastemiesten työn kehittymistä ja tätä kautta saada vastaus tutkimuskysymyksiin. Tämä opinnäytetyö täyttää kvalitatiivisen tutkimuksen piirteet, kuten haastattelun ja teoria tiedon analysoinnin. Opinnäytetyössä halutaan siis luoda syvälinen mielikuva ja vertaus tutkittavana olevasta ilmiöstä. (Kananen 2010, 41–43.)

6.1 Tutkimuksen toteuttaminen

Tässä työssä haastemiesten eli tutkittavien taustojen selvittämiseen käytetään haastattelun alussa strukturoituja kysymyksiä, jossa vastausvaihtoehdot ovat yleisesti tiedossa. Strukturoiduilla kysymyksillä saavutetaan tutkittavan ilmiön tosiseikat, jotka kertovat haastateltavien lähtökohdat ja tämän hetkisen ympäristön. Nämä taustakysymykset auttavat ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä paremmin, sillä haastateltavien taustoilla voi olla vaikutus heidän suhtautumiseen tutkittavasta ilmiöstä. (Kananen 2017, 94–95.)

Taustatietojen selvittämisen jälkeen haastattelu jatkuu teemahaastatteluna, joka tarkoittaa haastattelijan ja haastateltavan välistä keskustelua, jossa haastattelijalla on päättänyt käsiteltävät teemat eli aiheet etukäteen. Onnistuakseen teemahaastattelu vaatii, että molemmat osapuolet ymmärtävät toisiaan esteettä. Tähän tutkimukseen teemat valikoituivat tiedoksiantoa koskevista lakimuutoksista ja tutkijan ennakkonäkemyksistä. (Kananen 2017, 88–90.)

6.2 Aineiston hankinta

Opinnäytetyön aineisto on koottu kasvokkain tapahtuneiden teemahaastatteluiden avulla. Haastatteluihin osallistui kerrallaan yksi haastateltava ja haastattelijalla. Menetelmänä haastattelu on käytetyimpiä kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmiä (Kananen 2014, 70).

Haastatteluiden äänitteet litteroitiin eli kirjoitettiin puhtaaksi tekstiksi sanatarkalleen. Jokaisesta haastattelusta kertyi yli 20 sivua litteroitua tekstiä. Litteroiduista haastatteluista tutkija koodasi eli poimi tekstiä, joka vastasi opinnäytetyöhön asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tämän jälkeen tutkija yhdisti toisiinsa kuuluvat lauseet. Tämän avulla oli mahdollista saada aineistoista ilmi tutkittavien kuvaamia tiedoksiantojen toimittamisen kokemia muutoksia (Kananen 2014, 101).

7 Haastattelujen tulokset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata käräjäoikeuden alaisina työskentelevien haastemiesten toimittamien tiedoksiantojen toimittamisen kehittymistä kohti nykypäivää. Teemahaastattelujen avulla selvitettiin kuinka haastemiehet ovat kokeneet työtehtävässään vuosien varrella tapahtuneet muutokset. Haastattelussa tutkittiin myös haastemiesten näkemyksiä tulevaisuudesta.

Tässä tutkimuksessa saadut tulokset ilmentävät Keski-Suomen käräjäoikeuden haastemiesten tehtävien kohtaamia muutoksia haastatteluajankohtaan mennessä. Haastatteluissa nousi esiin neljä pääaihetta: alioikeusuudistus, käräjäoikeuksien yhdistyminen, tekniset laitteet ja tulevaisuus. Näistä alioikeusuudistus nähtiin suurimmaksi vaikuttavaksi tekijäksi haastemiehen työhön. Seuraavaksi nousi esiin matkapuhelimet, jotka koettiin tuoneen valtavan avun kenttätöihin ja esteettömään tiedon kulkuun.

Käräjäoikeuksien yhdistäminen vuonna 2010 koettiin hieman negatiivisena asiana työalueen pinta-alan ja määrän suurentumisen vuoksi, mutta aihe ei kuitenkaan noussut haastatteluissa mitenkään erikoisemmin esiin. Tiedoksiantojen tämän hetkestä määrästä haastemiehet olivat kyllä huolissaan, sillä tiedoksiantojen määrät ovat olleet jatkuvasti kasvussa ja haastemiesten määrä laskussa. Tämä oli erityisesti johtanut siihen, että työpäivät olivat pidentyneet ja työstressin määrä lisääntynyt.

Haastattelujen perusteella tiedoksiantojen lähitulevaisuus koettiin melko muuttumattomana. Tämä nousi esiin vaikkakin summaaristen asioiden työtehtäviä ollaankin keskittämässä muualle. Summaaristen asioiden keskittäminen pois haastemiesten työalueelta ei haastatteluun osallistuneiden haastemiesten näkemyksen mukaan muuta heidän työmääränsä merkittävästi. Haastemiehet näkivät tiedoksiantojen toimittamisen pysyvän heidän vastuullaan vielä viiden vuoden päästäkin. Haastemiesten mukaan tiedoksiantojen sähköistämisen on mahdollista, mutta vaatii isoja lakimuutoksia, jonka vuoksi haastemiehiä tarvitaan jatkossakin, vaikkei yhtä paljon kuin ennen.

Haastemiesten taustatiedot

Laadulliseen teemahaastatteluun osallistui kolme haastemiestä, jotka työskentelivät tutkimuksen toteuttamisen aikana Keski-Suomen käräjäoikeuden alaisuudessa. Jokaisella haastatteluun osallistuvalla oli noin 20-30 vuoden työkokemus haastemiehen tehtävistä. Haastateltavien haastemiesten koulutustausta vaihteli keskikoulusta lukio- ja ammattikoulupohjaiseen koulutukseen. Haastemiesten koulusta valmistumisvuodet ajoittuvat vuosille 1970-1990. Kahdella haastateltavalla oli toisen asteen tutkinto eli ammattitutkinto tai ylioppilastutkinto. Lisäksi yksi haastateltavista oli käynyt kansakoulun 1960-1970 luvulla. Jokainen haastateltava päätyi haastemiehen tehtävään armeijan jälkeen työvoimatoimiston kautta, ensin tekemään sijaisuuksia ja lopulta vakituisen virkaan. Haastateltavista kaksi oli uransa alkuvaiheessa työskennellyt muualla kuin Keski-Suomen alueella haastemiehen tehtävässä.

Haastemiehen työ ennen vuotta 1993

Haastateltavien mukaan ennen vuotta 1993 haastemiehen työ oli paljon määrätymppää ja aikaan sidottua. Tiedoksi annettavat asiat tulivat ennen alioikeusuudistusta monesta eri suunnasta: syyttäjiltä, nimismieheltä, perintätoimistoilta, asianajotoimistoilta tai yksityisiltä henkilöiltä. Haastemiehet kokivat alioikeusuudistuksen tuovan valtavasti helpotusta etenkin maksumääräysmenettelyn toimittamiseen.

Ennen vuoden 1993 alioikeusuudistusta maksumääräysmenettelyssä eli nykyiseltä nimeltään summaarisissa asioissa oli kolmenkymmenen päivän määräaika, jolloin velalliselle tuli antaa maksumääräys tiedoksi. Jollei haastemies pystynyt toimittamaan tiedoksiantoa tässä määrättyssä ajassa tuli velkojan aloittaa prosessi alusta. Tämän aikarajan vuoksi haastemiehet tekivät paljon töitä viikonloppuisin ja ilta-aikaan.

Toisena merkittävänä asiana haastatteluista nousi esille tiedoksiantojen toimitustapa. Ennen vuotta 1993 kaikki tuli toimittaa henkilökohtaisesti tiedoksi. Henkilökohtaisesti toimittaminen usein tarkoitti sitä, että henkilöä jouduttiin etsimään eri tavoin, ellei kyseessä ollut jo ennestään tuttu ihminen. 1990-luvulla haastemiehet käyttivät poliisin osoitekortistoa apunaan etsiessään henkilöitä. Poliisien pahviset osoitekortit olivat suurin piirtein ajan tasalla, sillä siihen aikaan muuttoilmoitukset menivät

poliisin kortistoon. Haastatteluista selvisi, että noin 70 % työajasta meni tiedoksianto-
jen toimittamiseen ja 30 % toimistotöihin. Tiedoksiantojen toimittamista hidasti
haastatteluiden perusteella ihmisten vaikea tavoittaminen sekä kuljettavat välimat-
kat.

Alioikeusuudistus

Alioikeusuudistuksen tuomaan muutokseen perehdyttiin haastemiesten kuvauksella
työnantajastaan, työtehtävistään sekä tiedoksiantotavasta, että myös asiakkaiden ta-
voittamisesta. Alioikeusuudistuksen myötä henkilökohtaisesti toimitettavan tiedoksi-
annon rinnalle tuli postin välityksellä toimitettavat tiedoksiannot.

Haastatteluista selvisi kuitenkin, että suuri osa postin välityksellä toimitettavista tie-
doksiannoista palautui takaisin vastaanottamattomina. Tämä johti siihen, että edel-
leen suurin osa tiedoksiannoista toimitettiin henkilökohtaisesti. Haastatteluissa nousi
selvästi ilmi asiakastuntemus: kelle kannattaa lähettää postitse ja ketkä pitää ottaa
kiinni tienpäältä. Haastateltavat kertoivat myös, että alkuun postin välityksellä lähe-
tettävä tiedoksiannot palautuivat tiedoksi annettuina kohtalaisen hyvin. Kuitenkin,
kun asiakkaat huomasivat mahdollisuuden pitkittää oikeusprosessia, osa ihmisistä lo-
petti tiedoksiannon vastaanottotodistuksen palauttamisen.

Alioikeusuudistusten myötä haastemiehet eivät kokeneet työmääränsä lisääntyneen
merkittävästi. Tiedoksianto velvollisuuden siirtyminen tuomioistuimelle ei katsottu
vaikuttaneen tiedoksiantojen määriin millään tavalla. Ainoastaan summaaristen asi-
oiden kolmenkymmenen päivän määräajan katoaminen katsottiin muuttaneen haas-
temiesten työtä merkittävästi.

Käräjäoikeuksien yhdistyminen

Raastuvan ja Jyväskylän käräjäoikeuden aikainen työilmapiiri oli haastateltavien mu-
kaan sosiaalisempi verrattuna tämänhetkiseen tilanteeseen. Vuoden 2010 käräjäoi-
keuksien yhdistymisen jälkeen haastemiehet kokivat uuden organisaation tehdas-
maiseksi ja tiedoksiantoalueensa isoksi. Tehdasmaisuus selittyy sillä, että työpäivän
aikana ei välttämättä tavannut työkavereita ollenkaan vaan kaikki keskittyivät omiin
tehtäviinsä.

Keskusteluista kävi ilmi, että yhdistymisen myötä työmäärä oli kasvanut ja työmatkat pidentyneet. Alueen suureminen ja työmäärän kasvu koettiin haastemiesten keskuudessa stressaavana tilanteena. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että Keski-Suomi on tiedoksiantojen määrässä tilastoissa korkealla. Etenkin aikaa vievien tiedoksiantojen toimittaminen koettiin ikävänä, sillä sen aikana muiden tiedoksiantojen määrä on suurin piirtein kaksinkertaistunut.

Käräjäoikeuksien yhdistyminen ei haastatteluiden perusteella sinänsä vaikuttanut tiedoksiantoihin, muuten kuin ihmismäärän lisääntymisellä ja välimatkojen kasvamiselle. Eräskin haastateltava sanoi: *”Jos lähtee tuonne Pihtiputaalle se on päivän reissu”*. Pitkät välimatkat vaikuttavat myös henkilöiden innokkuuteen palauttaa tiedoksiantojen vastaanottotodistuksia, sillä tällä tavalla he saavat pitää esimerkiksi luottotietonsa pidempään ja ylipäättään pitkittää oikeusprosessia. Tämä taas vaikeuttaa haastemiesten tiedoksiantojen toimittamista ja näin ollen myös tuomioistuinten istuntopäivien suunnittelua. Esimerkiksi jos rikosasian vastaajaa ei saada haastettua ajoissa joudutaan istunto perumaan ja näin ollen hukkaantuu sekä tuomareiden että syyttäjien aikaa.

Puhelintiedoksiannot ja teknologia

Sitten alioikeusuudistuksen, haastateltavat olivat kaikki yhtä mieltä siitä, että matkapuhelin ja puhelintiedoksiantojen mahdollistuminen vuonna 2010 olivat suurin haastemiehiä koskettava tiedoksiantoja toimittamista koskeva positiivinen muutos. Puhelintiedoksiannot koettiin helpottavan ja nopeuttavan työtä. Tämä näkyy muun muassa asianomistajien tai todistajien kutsuissa istuntoihin. Haastateltavien mukaan puhelintiedoksianto on hyvä työväline niin sanotuille ”kunnollisille” ihmisille eli sellaisille keillä on pysyvät puhelinliittymät ja ketkä haluavat hoitaa asiansa kuntoon. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että harvempi haastemiesten asiakkaista oli näitä ”kunnollisia” ihmisiä. Tiedoksiannoista suurin osa koskee heitä keillä ei välttämättä ole edes omaa kotia tai puhelinliittymiä.

Yllättävänä asiana ilmeni, että puhelin on tuonut haastemiehille myös turvallisuuden tunnetta henkilökohtaisesti tiedoksi annettavien asioiden kanssa. Puhelintiedoksiannon tultua voimaan tiedoksiannot jouduttiin lajittelemaan sellaisiin, jotka pystytään

antamaan puhelimella tiedoksi ja sellaisiin, jotka täytyy edelleenkin viedä asianomaiselle henkilökohtaisesti.

Haastateltavat kertoivat useimmiten työpäivänsä alkavan ”puhelinmyynnillä” eli henkilöitä yritetään tavoittaa puhelimitse. Haastateltavien arvion mukaan puhelimitse annettavista tiedoksiannoista onnistuu noin 30 %. Puhelintiedoksiannon toivotaan laajenevan koskemaan myös esimerkiksi häätöasioita. Puhelintiedoksiantojen myötä haastemiesten työskentely painottuu toimistotyöhön ja sen vuoksi toimistotyöaika on lisääntynyt.

Käräjäoikeuteen tietokoneet tulivat ennen 2000-lukua. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että tietokoneilla ei ollut niin suurta vaikutusta haastemiehiin kuin esimerkiksi edellä mainituilla matkapuhelimilla. Haastattelujen perusteella, tietokonetta käytettiin aluksi enemmän kansliapuolella pöytäkirjojen teossa.

Haastateltavat kokivat tietokoneet korvaamattomina apuvälineinä tämänhetkisessä työelämässä. Asioiden kirjaaminen ja selvittäminen hoituvat nopeasti ja vaivattomasta tietokoneen ansiosta. Tietokoneen avulla asioiden pitäminen ajan tasalla on paljon yksinkertaisempaa ja sähköisen järjestelmän ansioista kaikkien saatavilla. Lisäksi haastatteluissa selvisi, että osoitetietojen tarkistus onnistuu suoraan väestötietorekisteristä, joten enää ei tarvitse omalta työpisteeltä lähteä metsästäämään osoitetietoja muilta viranomaisilta. Vaikka haastemiehet käyttävät paljon tietokoneita työssään ei täysin sähköiseen menettelyyn haastemiesten osalta ole vielä päästy vaan edelleen tulostetaan paljon paperisia tiedoksiantoja.

Nykytilanne ja tulevaisuus

Haastatteluissa selvisi, että tämän hetkinen haastemiesten päivittäinen työtilanne on vaihteleva, mutta yleisesti ottaen Keski-Suomessa haastemiehenä oleminen on hyvin kiireistä, vaikka puhelintiedoksiannot helpottavatkin tilannetta. Kaikkien tiedoksiantojen toimittaminen henkilökohtaisesti olisi nykypäivän määrissä mahdotonta. Eräs haastateltava kuvaili haastemiesten työtilannetta näillä sanoin: ”*Se on katastrofaalinen*”. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että Keski-Suomessa työmäärä on valtakun-

nan suurimpia, jonka vuoksi Keski-Suomessa haastemiesten työpäivät venyvät. Haastatteluissa ilmeni myös, että haastemiehillä on nykyään enemmän velkomusasioiden tiedoksiantoja kuin ennen.

Haastatteluiden perusteella haastemiesten tulevaisuuteen vaikuttaa eniten lainsäädäntö ja etenkin perustuslaissa määritelty kuulemisperiaate. Sillä tämän oikeusperiaatteen mukaan asianosaisilla on oikeus tulla kuuluksi sekä ilmaista mielipiteensä asiassa, joka häntä koskettaa. Haastemiehen tehtävänä on toimittaa tiedoksianto asianosaiselle, jotta hän voi käyttää perusoikeuttaan. Tämän oikeusperiaatteen muuttamista ei haastemiesten keskuudessa odoteta tapahtuvan lähitulevaisuudessa.

Lisäksi haastemiehet kokivat sähköistymisen olevan mahdollista joissakin tapauksissa. Haastateltavat eivät uskoneet haastemiesten määrän enää tulevaisuudessa kasvavan valtakunnallisesti. Haastemiehenä toimimisen tulevaisuus näyttää vielä säilyvän ennallaan, vaikka muutoksia on luvassa, kuten muun muassa tiedoksiantojen keskittämistä suurempiin yksiköihin yhdistymisen johdosta. Tällä hetkellä Sisä-Suomi on yhdistymässä Länsi-Suomen alueeseen syksyllä 2019, mikä tällä hetkellä näyttää vaikuttavan haastemiehiin siten, että esimerkiksi puhelintiedoksiannot siirretään keskitetyksi Vaasaan.

Sähköistyminen nähtiin haastemiehien mukaan mahdollisena, mutta he eivät oletta- neet muutoksen tapahtuvan kuitenkaan lähitulevaisuudessa. AIPA:n valmistuessa tämän hetken näkemyksen mukaan haastemiehen tehtävät sähköistyvät entisestään ja hoidetaan etänä. Tämä järjestelmä on ollut kuitenkin tekeillä noin kymmenen vuoden ajan eikä haastateltavat nähneet sen valmistuvan vielä lähiaikoina. Kuitenkin vuoden 2019 kesällä on Keski-Suomen käräjäoikeuden tarkoitus siirtyä uuteen sähköiseen järjestelmään, miniAIPAA:n, joka valmistaa työntekijöitä varsinaiselle AIPA:lle. Tämän järjestelmän myötä haastemiesten työmäärän tulisi helpottua jossain määrin, ainakin teoriassa. Käytännössä haastemiehet eivät näe sen vaikuttavan kovinkaan paljon. Lisäksi Keski-Suomessa toimivien haastemiesten työhön vaikuttaa syksyllä 2019 tapahtuva Keski-Suomen käräjäoikeuden yhdistyminen Länsi-Suomeen, jonka johdosta haastemiehen tehtäviä keskitettäisiin muuan muassa Vaasaan.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa haastemiesten näkökulmaa tiedoksiantojen muutoksista ja tulevaisuuden näkymästä. Tulokset saatiin yhteensä kolmen Keski-Suomessa työskentelevän haastemiehen teemahaastatteluista käsitys tiedoksiantojen muutoksista ja tulevaisuuden näkymästä. Keskeisimmät tiedoksiantoihin vaikuttaneet tekijät olivat alioikeus uudistus, puhelintiedoksiannot ja matkapuhelimet. Lisäksi esiin nousi käräjäoikeuksien yhdistyminen ja tulevaisuuden mahdollinen sähköinen käytäntö.

Haastemiesten toimittamien tiedoksiantojen kohtaamat uudistukset ovat vahvasti kytköksissä lakiuudistuksiin. Lakiuudistuksien myötä tiedoksiannot ovat kehittyneet kohti nykyaikaisempaa oikeudenkäyntiä. Suunta on selvästi entistä nopeampaan ja vaivattomampaan tiedoksiantotapaan. Tiedoksiantojen kehittämällä on vaikutus koko oikeudenkäyntimenettelyyn, mitä nopeammin tiedoksiannot saadaan asianosaisille tiedoksi, sitä nopeammin käsittelypäivä voidaan järjestää. Käräjäoikeudet uusivat teknologiaansa hitaasti, jonka seurauksena edelleen asioita hoidetaan paljon paperisena.

Kesällä 2019 käräjäoikeuksissa on tarkoitus ottaa käyttöön uuden käyttöjärjestelmän AIPA:n ensimmäinen versio nimeltään miniAIPA, jonka tarkoituksena on nopeuttaa ja helpottaa käräjäoikeuksien toimintaa, entistä esteettömämmäksi sekä parantamaan oikeusturvaa. MiniAIPA tulee myös osittain haastemiesten käyttöön, mutta haastattelujen aikaan ei ollut vielä tarkempaa tietoa miniAIPA:n vaikutuksista.

Tämän tutkimuksen mukaan haastemiehet näyttävät säilyvän käräjäoikeuksien työntekijöinä vielä jonkun aikaa, mutta suunta on selvästi kohti sähköisempää tiedoksiantoa. Tämä luultavasti vähentää haastemiesten määrää huomattavasti tulevaisuudessa. Sähköiset menetelmät ovat tähän mennessä auttaneet haastemiehiä työssään, mutta tulevaisuudessa ne voivat korvata haastemiehet täysin, jos tämän hetkinen suunta säilyy. Tämä ei kuitenkaan tule tapahtumaan hetkessä vaan vaatii vielä paljon aikaa ja suunnittelua, koska henkilökohtaisesti vietävät tiedoksiannot ovat vielä oikeusturvan kannalta äärimmäisen tärkeitä, eikä niistä voi luopua ilman perustuslain muutosta.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että tulevaisuudessa tiedoksiannot kehittyvät entisestään ja muuttavat muotoaan. Vaikkakin tutkimukseen osallistuneet haastemiehet kokivat täysin sähköisen tiedoksiannon tällä hetkellä epätodennäköisenä, tutkittavia ei kuitenkaan haittaisi, jos osa tiedoksiannoista kehittyisi täysin sähköiseksi. Tämä erityisesti siksi, koska Keski-Suomen haastemiehinä toimivien haastemiesten määrä suhteutettuna haastettavien määriin on huomattava, johon sähköinen tiedoksianto toisi todennäköisesti toivotun helpotuksen.

Lähteet

Asianosaisen kuulemisperiaate eli kontradiktorinen periaate. Viitattu 20.4.2019.

<https://www.minilex.fi/a/asianosaisen-kuulemisperiaate-eli-kontradiktorinen-periaate>.

Frände D., Havansi E., Koulu R., Lappalainen J., Lindfors H., Niemi J., Rautio J. & Viro-lainen J. 2012. Prosessioikeus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

HE 123/2009. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetuin lain muuttamisesta. Viitattu 13.11.2018

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiat&docid=he+123/2009>.

HL 505/1986. Haastemieslaki. Annettu 27.6.1986. Viitattu 20.10.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860505>.

Jokela A. 2005. Oikeudenkäynti I. Oikeudenkäynnin perusteet. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Jokela, A. 2002. Oikeudenkäynti 2. Helsinki. Talentum.

Jokela, A. 2016. Oikeudenkäynnin perusteet, periaatteet ja instituutiot. Oikeudenkäynti 1. Helsinki. Alma Talent.

Kananen J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä.

Kananen J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä.

Kananen J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä.

Käräjäoikeuslaki 581/1993. Annettu 28.06.1993. Kumottu säädöksellä 673/2016. Viitattu 10.3.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1993/19930581>.

Lappalainen, J. 2001. Siviiliprosessioikeus 2. Helsinki. Talentum Media Oy.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki. Talentum.

Nykänen P. 2013. Johdatus oikeusjärjestykseen. Tampere. Tampereen yliopisto.

Oikeudenkäymiskaari 4/1734. Annettu 1.1.1734. Viitattu 21.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1734/17340004>.

Oikeus.fi. Käräjäoikeudet. Viitattu 20.4.2019. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index.html>.

PL 731/1999. Suomen perustuslaki. Annettu 11.06.1999. Viimeisin muutos 15.10.2018. Viitattu 24.2.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P12>.

Suojanen K. & Savolainen H. 2008. Opi kaupan ja hallinnon oikeutta. Helsinki. KS-Kustannus Oy.

Suojanen K., Ojajärvi J., Savolainen H., Vainio P., Vanhanen P. 2010. Jokaisen kodin ja pienyrityksen lakiopas. Juva. Bookwell Oy.

Surakka A. 2012. Acces to finnish law. Helsinki. SanomaPro.

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelu kysymykset

Yleistä taustaa

Ikä?

Mikä on koulutuksesi?

Mitä teit ennen haastemiehen uraasi?

Miten päädyit haastemieheksi?

Milloin aloitit haastemiehenä?

Tuomioistuin, jossa työskentelet?

Mitä alueeseesi kuuluu?

Oletko toiminut haastemiehen tehtävissä koko urasi ajan?

Oletko ollut muissa tuomioistuimissa töissä?

Teemat, joista keskustellaan

(Kysymykset 1-2 on heille ketkä ovat toimineet haastemiehinä jo ennen vuotta 1993)

1. Haastemiehen työtehtävät ennen vuotta 1993.

Kuka oli työnantajasi? (Kihlakunnanoikeus, Raastuvanoikeus?)

Kuvaa lyhyesti haastemiehen työtä ennen vuotta 1993.

Kenen toimesta tiedoksiannot toimitettiin?

Kuinka tiedoksiannot toimitettiin?

Miten asiakkaat löydettiin?

Kuinka paljon tiedoksiantojen toimitus asiakkaalle veivät työajastasi?

Milloin asiakas katsottiin saaneen asia tiedoksi eri tapauksissa? Kuten avioero, velkomus, haastetiedoksiannoissa?

2. Alioikeusuudistuksen tuomat muutokset

Muuttiko tiedoksiantovastuun siirtyminen tuomioistuimelle työmäärää tiedoksiantojen osalta?

Kuinka tiedoksiannot toimitettiin alioikeusuudistuksen jälkeen?

3. Haastemiehen tehtävät 1994-2009 välisenä aikana

Kuka oli työnantajasi?

Tuliko nimimuutoksia, yhdistettiinkö alueita?

Kuvaa lyhyesti haastemiehen työtä.

Kuinka paljon tiedoksiantojen toimitus asiakkaalle veivät työajastasi?

Ovatko tiedoksiannot lisääntyneet 2000 -luvulla? (verrattaessa 1990-lukua?)

4. Käräjäoikeuksien yhdistyminen 2010

Mitä myönteisiä/kielteisiä vaikutuksia käräjäoikeuksien yhdistämisellä oli työ-
hösi?

5. Puhelintiedoksiannot 1.6.2010

Miten puhelintiedoksiannon voimaantulo vaikutti työtehtäviin?

Vertaa tiedoksiannontoimituksen viemää aikaa aikaisempaan.

Kuinka hyvin mielestäsi puhelintiedoksiannot toimivat tiedoksiannon välityksessä?

Mitä tiedoksiantoja voidaan välittää puhelimitse? Ja mitä ei?

6. Yhteystietojen vapautuminen haastemiesten käyttöön

Millainen vaikutus pääsyllä asiakkaiden yhteystietoihin oli tiedoksiantojen toimittamiseen?

7. Digiajan tuomat muutokset

Kerro, onko teknologia muuttanut työtäsi aloitusvuosilta. Kuinka?

Miten puhelimien yleistyminen vaikutti työhösi?

Käytetäänkö esimerkiksi tietokonetta kuinka paljon enemmän kuin aikaisemmin?

Jotain muuta?

8. Tämä päivä

Millainen on työtilanteesi tällä hetkellä?

Onko työtä riittävästi, liikaa sopivasti? Kerro tavallisesta päivästäsi.

Verrattaessa nykyaikaa ja aloitusvuosiasi haastemiehenä ovatko tiedoksiannot lisääntyneet?

Onko jotain tiettyä tiedoksiantoa, joka on lisääntynyt vuosien varrella?

Kuinka nykyään pääasiallisesti tiedoksiannot toimitetaan?

9. Tulevaisuus

Kerro millaisen työllisyysnäkemyksen näet haastemiehillä olemaan jatkossa

Millaisissa työtehtävissä näkisit haastemiesten työskentelevän (jatkossa)?

Kerro näkemyksesi siitä onko täysin sähköinen haastetiedoksianto mahdollinen lähitulevaisuudessa?

Millä aikavälillä näkisit tämän tapahtuvan ja kuinka? (portaittain, kerralla?)

Jos täysin sähköinen haastetiedoksianto tulee käytäntöön, kerro näkemyksesi siitä tarvitaanko haastemiehiä enää?